

כרטיס נשיאה קבוצתית - מס' 1

להתענות בימים שאירעו צרות לאבותינו

לפניכם מספר קטעים ובהם התייחסויות שונות למהות הצום. עיינו בהם וענו על השאלות המצורפות.

יש ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זיכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזיכרון דברים אלו נשוב להיטיב, שנאמר (ויקרא כ"ו): "והתוודו את עוונם ואת עוון אבותם."

(רמב"ם, הלכות תעניות, פרק ה', הלכה א')

מביא ר' לוי יצחק מברדיטשב בספרו "קדושת הלוי" הסבר ללשון הגמרא. "כאשר האדם חושב בקדושה ומתאבל על ירושלים, אז מחשבתו ועצמותו בקדושתה וזוכה הוא לשון הזדככות, אז האדם מזדכך ורואה עתה בשמחתה קצת, דהיינו קצת משמחת ירושלים, איך יהיה לעתיד לבוא".

היכולת להתאבל הינה זכות המזככת אותנו. עסקי היום-יום ושגרת חיינו שוחקים את רגשותינו והתרגשויותינו. אנו עוטים על עצמנו מעיל כבד של אדישות וציניות. התרדמת הזו הינה אם כל חטאת. אנו מקבלים כמובן מאליו את כל שעובר עלינו, שוכחים להעריך את "נסיך שבכל יום עמנו", ובד בבד מתרגלים אנו גם לצרותינו ולחסרונותינו, ומאבדים את המוטיבציה והשאיפה לתקנם. דומה הדבר לחולה השרוי בתרדמת. אין הוא חש ומעריך כל מגע וליטוף, ובאופן דומה, אין הוא מרגיש כאשר חותכים בבשרו החי. הרגע הראשון בו חש החולה בכאב, הינו הרגע המאושר מכל. זהו סימן שהחולה נמצא כבר בתהליך התאוששות. הרגשת הכאב יש בה סימן גדול לתחילת תהליך ההתאוששות וההחלמה.

נכון הוא הדבר גם לגבי בית מקדשנו וגאולתנו השלמה. אנו נוטים לפתח כושר הסתגלות לחיות עם קשיי המציאות. אנו מתרגלים מהר מאוד לתאונות הדרכים, לפיגועים ולקאסאמים, להתנתקות ולהתנערות מאחריות, לשחיתויות ולתככים הפוליטיים, ומבחינתנו כל אירוע הוא כותרת נוספת במהדורת החדשות אשר תיגנז ביום שלמחרת ולכל היותר בחודש הבא. האדישות מונעת בעדנו מלהפגין ולפעול במרץ לתיקון הליקויים. האבלות, לעומת זאת, מזככת אותנו, היא מזכירה לנו לאן עלינו לשאוף, וממילא ממלאת אותנו בהשתוקקות לפעול במרץ לקראת עתיד טוב יותר. "וכל מי שאינו מתאבל אינו זוכה כי מחמת שנשתכח ממנו גדולת בית המקדש וגודל התענוג מזה ולא מזדכך נפשו, לכן מרוב חומריותו וגשמיותו לא יהיה בכוחו לקבל התגלות אלוהית וגודל התענוג והבהירות" (קדושת הלוי, ליקוטים).

האבלות מעוררת את הזיכרון הלאומי, אשר הוא מקור כוחנו וחוסננו, ובמובן זה - אנו זוכים ורואים משהו מבית המקדש, כאן ועכשיו.

(הרב רונן נויבירט, "כל המתאבל זוכה ל...", מתוך אתר ישיבת ההסדר בפ"ת)

שאלות לדין:

1. מהו תפקיד הצום לפי דעת הרמב"ם?
2. מהי תכלית הצום והאבל לפי ר' לוי יצחק מברדיטשוב?
3. מהו הקושי שיש באבלות ובצום לפי דברי הרב נויבירט?
4. מהו האתגר העונה על הקושי שעלה מהדברים האלו?

היערכו להצגת תשובותיכם במליאה.

כרטיס חשיפה קבוצתית - מס' 2

זוכה ורואה בשמחתה

לפניכם מספר קטעים ובהם התייחסויות למהות הצום. עיינו בהם וענו על השאלות המצורפות.

יש ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זיכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזיכרון דברים אלו נשוב להיטיב, שנאמר (ויקרא כ"ו): "והתוודו את עוונם ואת עוון אבותם".

(רמב"ם הלכות תעניות פרק ה, הלכה א')

חז"ל אמרו: "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה" (תענית ל). שניים מגדולי ישראל ביארו את דברי חז"ל אלו, אחד מפרש אותם על דור הגלות ואחד מפרשם על דור הגאולה.

ר' חיים מוולוז'ין דייק בדברי חכמינו: לא נאמר "זוכה ויראה בשמחתה" בלשון עתיד, אלא "זוכה ורואה בשמחתה" - בלשון הווה. מכאן יש ללמוד שגם בזמן החורבן יכול המתאבל לזכות ולראות בשמחת ירושלים. מי שמתאבל על ירושלים בכל לבו, מסוגל להתרומם למדרגתו של ר' עקיבא השוחק מול המראה המזעזע של שועלים היוצאים מקודש הקודשים. האבל העמוק על חורבנה של ירושלים מבטא יותר מכול את השאיפה הבלתי מתפשרת לראותה במצבה השלם. כלומר כל המתאבל על ירושלים, זוכה כבר בימיו שלו - ימי החורבן - ורואה בשמחתה העתידית.

הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל פירש שדברי חכמינו נאמרו על הדור שבו נבנית ירושלים. לא נאמר "זוכה ורואה בבניינה", אלא: "זוכה ורואה בשמחתה". אכן, בעת הגאולה יוכלו כולם לראות את העובדות הפיזיות - את הבניינים של ירושלים. אולם השמחה על כך תהיה אך ורק נחלתו של מי שהתאבל על ציון בעת חורבנה. רק מי שחש את הכאב העמוק שיש בחורבן, יזכה לחוש את השמחה הנעלה שבבניין.

(מעובד על פי הרב אורי סמט, אתר מדרשת נגה)

שאלות לדין:

1. מהו תפקיד הצום לפי דעת הרמב"ם?
2. "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה"
 - א. מה תכלית הצום והאבלות על ירושלים לפי ר' חיים מוולוז'ין והרב קוק?
 - ב. מה ההבדל ביניהם?

היערכו להצגת תשובותיכם במליאה.